

ORANJE EN LEIDEN

Zondag 3 October 1574. Het is twee uur in den middag en zoo straks hebben de kerkklokken met bonzende galmen de geloovigen opgeroepen naar den middagdienst. In de Fransche Kerk te Delft zit in een der hooge banken der notabelen de Prins van Oranje, en niettegenstaande hij nog maar kort geleden ernstig ziek is geweest, zoodat men te Rotterdam, waar hij ziek lag, zeer beducht voor zijn leven was, is hij toch ter kerke getogen, want zijn hart is zwaar van zorg en verdriet. En als altijd drijven die zorg en dat verdriet hem uit naar God, den alleroppersten Potentat der potentaten, met Wien hij, de eertijds zoo levenslustige prins, beschermeling van den machtigen keizer Karel, sinds hij zijn leven aan de berooide Nederlanden was gaan wijden, een vast verbond had gemaakt. En waar hem alles ontvallen was in deze donkere wereld, — zijn overspelige vrouw had hem verlaten, na hem te schande te hebben gemaakt; zijn kinderen toefden ver van hem op den Dillenburg, het oord zijner blijde jeugd, — daar kende hij, de geduldig gemaakte strijder, slechts één begeerte meer: zijn ziel op te heffen tot Hem, op Wien hij vertrouwen bleef, hoe moeilijk het ook dikwijls mocht schijnen voor allen, die rondom hem stonden, hem liefhadden en bewonderden, hem steunen wilden ook, maar in dien steun dikwijls ook zóó weinig trouw waren, dat andere minder liefhebende mannen hun zaak zeker vaarwel zouden hebben gezegd. Nu zat hij daar, de nog jonge, maar door lijden en zorg snel verouderde man, niettegenstaande de noordwester door de straten joeg en de muren geeselde en hem, die pas zoo krank was geweest, zeker wel weer kwaad kon doen; hij zat er, want hij moest er zijn; dáár voelde hij zich veilig.

Prins Willem was een vroom man en zijn ziel dronk met gretigheid van het water des levens, sinds God hem bewust had gemaakt van zijn geweldige taak: een zwak en klein volk tot leider te zijn in den strijd voor de vrijheid van het geloof en het geweten. En toch, zou hij wel veel hebben verstaan in dit stille middaguur van de woorden van den prediker? Immers zijn hart was zoo zwaar vanwege zijn arme Leiden, dat het zoo bang had, nu al maanden lang.

Wij vermoeden zoo, dat de Prins groote moeite had, om dien wisselenden stroom van beelden meester te blijven, meester te blijven van zijn aandacht voor de prediking van het Goddelijke Woord. Welke beelden het waren, we behoeven er waarlijk niet naar te raden, want alles wendt en keert zich immers om het benarde Leiden, dat aan den hongersnood overgegeven is, dat vlak bij de bevrijders leeft, maar dat niet bereikt kan worden door die bevrijders, want de wind was niet gunstig voor de stad en dreef het water in stede van tegen de muren op, van de muren weg, zoodat de Zeeuwen met hun kleine vaartuigen er niet konden komen, de Zeeuwen van Boisot, die haring en brood wilden brengen naar de uitgevaste schare van Leiden. Van de zestien duizend inwoners waren er, zoo hadden boodschappers gemeld, reeds acht duizend dood; men at in de veste honden en katten, en toen die er niet meer waren, zelfs het vunze rattegebroed, en meermalen waren de ellendigen in opstand gekomen tegen het gezag van den kloeken burgemeester Van der Werff, die zelf nog maar een schaduw was van vroegere kracht. Eens zelfs hadden ze hem de kinderen onder het gezicht gehouden; stervende kinde-

ren werden opgetild naar zijn oogen door stervende moeders. Wie houdt zulk een wanhopig smeeken om overgave uit? Van der Werff had het uitgehouden, maar het was alleen aan God bekend, welk een zelfoverwinning hem het verschrikkelijk besluit had gekost, om te zeggen, dat ondanks al die ellende de stad toch voor den Prins bleef. Hier, had de zelf bijna gebrookene de burgerij toegeroepen, hier is mijn zwaard en verdeel mijn lichaam, zoo ge wilt, maar overgeven doe ik de stad nimmer. . . Wie spreekt van theatraal in zulke omstandigheden? Vaderlandlooze lieden hebben het meermalen gedaan, omdat ze niet weten, wat echte trouwe plicht is voor een man van karakter, maar de burgers van Leiden hebben het begrepen, dat men zulk een burgemeester volgen moest. Wat had men trouwens van den Spanjaard te wachten; hoe had hij gedaan te Haarlem en elders? En zoo bleef men trouw.

Nietwaar, een man, die zwaar van zulke gedachten onder de preek zit, zelfs al is het dan een goede preek, zulk een man kan zijn gedachten maar moeilijk opheffen tot den blijden troost van het Evangelie. De dingen rondom drukken te zeer. En daarbij, wat had deze man niet verloren, zelf verloren! Eenige maanden geleden hadden de Spanjaarden de stad ook reeds belegerd, maar ze waren weggetrokken, omdat er een leger onder de broeders van den Prins in het zuiden gevallen was. De Prins had toen tot de Leidenaars gezegd: Zorgt voor leeftocht, want ze komen terug, maar zorgeloos hadden die van Leiden den raad in den wind geslagen. Nu plukten ze de wrange vruchten van hun zorgeloosheid en woedde de vreeselijke hongersnood in de stad. Want ten tweeden male had de vijand het beleg om de stad geslagen, nadat in het zuiden het leger van Lodewijk, dien vroolijken, trouwen en ook zoo vromen broeder van den Prins, verslagen was op de Mookerhei. Van zijn beide broeders had de Prins sindsdien niets meer gehoord; zij waren stellig gedood in den slag. En toen die

ramp tot hem doorgedrongen was, had de smart den onwrikbare even gansch en al neergebogen. „Van droefheid weet ik nauwelijks wat ik doe,” schreef hij in die dagen, nu nog maar kort voorbij. Maar hij liet er op volgen: „En desniettemin moeten wij ons altijd schikken in den wille Gods, gedachtig...” Maar wij kunnen niet verder gaan met citeeren, schoon het de moeite waard zou zijn, dezen geloofsheld in zijn diepe smart gade te slaan, om te weten, hoe de echte volgeling des Heeren zijn leed te dragen weet . . .

Wat dunkt u, lezer, zou het niet aannemelijk zijn, dat in dien stillen Zondagmiddagdienst het hart van den Prins vervuld was van zorg om Leiden, vervuld ook van leed om het verlies zijner broeders, gevallen in zijn strijd? Dit leed had hem ziek gemaakt, zoodat men vreesde, dat hij zou sterven, toen hij daar eenzaam neerlag te Rotterdam. Te voren had hij nog de ingelanden weten over te halen met het geduld van een engel, om de dijken door te steken; de eenige hoop van behoud voor Leiden. Toen greep hem de krankheid en wierp hem terneer. Maar zóó was het lot van het volk, dat hij lief had gekregen, verweven met zijn eigen lot, dat hij onmiddellijk herstelde, toen hij, ontwakend uit een zware koorts, vernam, dat de stad het nog niet opgegeven had. Dat was nu alweer eenige maanden geleden en nóg hield het de stad. Hoe zou het haar thans gaan? Zouden de Zeeuwen nu de muren kunnen naderen? Zou de stormwind al iets ten gunste hebben doen keeren?

En zoo, terwijl de prediker het Woord bedient, naderen driftige, eigenlijk in de rust van een bedehuis ontwijpende voetstappen 's prinses bank. Hij heft het vriendelijk, van zorg doorploegde gelaat op en zet verwonderde

oogen. Want hij ziet, dat deze man, deze krijgsman, een boodschapper van goëde tijding is. En gretig den brief grijpend en openscheurend, leest de Prins, dat Leiden ontzet is, dat de watervloed den Spanjaard verdreven heeft uit zijn machtige schansen, en dat de Zeeuwen reeds bezig zijn, het volk van voedsel te voorzien... Een oogenblik later leest de prediker den brief voor aan de ontroerde schare, van welke er velen weenen. Dan volgt het dankgebed, een dankgebed als van Mozes na den tocht door de Roode Zee.

Geen vier en twintig uren later is de door ziekte verzwakte prins in de ontzette stad, om met het bevrijde volk God te loven en te danken voor zoovele weldaden en zegeningen . . .

Op 3 October van dit jaar herdenken we niet alleen als elk jaar het ontzet van Leiden, maar ook hoe vijftig jaren geleden de vereeniging gesticht werd, die telken jare te Leiden het heuglijk feit van het ontzet herdenkt. Vijftig jaren achtereen heeft Leidens bevolking nu reeds op feestelijke wijze dit ontzet gevierd, met schenkingen aan arme gezinnen van brood en haring, het eerste voedsel, dat na het ontzet in de stad werd binnengebracht. We meenden er goed aan te doen, ter herdenking van dit feit in enkele vluchtige trekken een episode te schetsen uit het leven van Prins Willem, den Vader des Vaderlands. De offerande van zijn edel leven aan een geheiligde zaak, zij heeft den grondslag voor die mystieke liefde gelegd, die in ons volk de eeuwen getrotseerd heeft.

En hoe sterk en krachtig zij nog altijd is, wij hebben het op ontroerende wijze weer in de laatste weken gemerkt.

Q. A. de R.

